

УДК 630*(092)

Озеленення та фітомеліорація – основні чинники сталого розвитку урбанізованих територій

(З нагоди 80-річчя академіка ЛАН України, професора Володимира Кучерявого)¹

Г. Т. Криницький, С. І. Миклуш, Р. Б. Дудин, Я. В. Геник, Ю. М. Дебринюк

Володимир Панасович Кучерявий – доктор сільськогосподарських наук, професор, фахівець у галузі екології, ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства, урбоекології, фітомеліорації та озеленення населених місць, член Міжнародної федерації ландшафтних архітекторів (IFLA). Наукові дослідження присвячені особливостям розвитку біоти в умовах урбогенного та техногенного середовища, фітомеліорації та рекультивуації порушених територій, формування екологічної безпеки і сталого розвитку в урбанізованих екосистемах.

У наукових працях професора В. П. Кучерявого висвітлено роль основних антропогенних чинників, які впливають на міські біогеоценози, запропонована градієнтно-середовищна класифікація рівнів їх окультуреності, опрацьовано поняття комплексної зеленої зони міста, як єдиної системи озеленення та обводнених міських і прилеглих територій. Науковцем вивчено й систематизовано дендрологічний склад зелених насаджень міст західного регіону України та запропоновано асортимент рослин для його розширення.

Володимир Панасович Кучерявий – науковець і педагог, провідний фахівець у галузі озеленення населених місць, ландшафтної архітектури, садово-паркового будівництва, охорони природи та раціонального природокористування, член Міжнародної федерації ландшафтних архітекторів (IFLA). У наукових працях вченого викладені особливості розвитку рослинності в умовах урбанізованого середовища, ревіталізації порушених територій, зокрема, проблеми рекультивуації териконів, кар'єрів і відвалів. Значні зусилля професор В. П. Кучерявий спрямував на вирішення проблем ландшафтної архітектури і садово-паркового господарства та озеленення населених місць.

Завдяки тривалим дослідженням біогеоценологічного шару великих міст, професором В. П. Кучерявим вперше в колишньому Радянському Союзі обґрунтовано поняття «урбоекології» як науки про міські екосистеми.

Розвиваючи вчення Г. М. Висоцького та Ю. П. Бялловича про фітомеліоративну ефективність рослинного покриву в поліпшенні якості середовища, вчений обґрунтовує поняття «фітомеліорації» і розкриває зміст та напрями фітомеліоративної діяльності людини. Останні десятиріччя вчений присвячує розвитку ландшафтної архітекту-

ри як наукової і практичної бази сучасного садово-паркового будівництва.

Докторську дисертацію на тему «Урбоекологічні основи і принципи інтродукції та фітомеліорації (на прикладі великих міст Західної України)» В. П. Кучерявий захистив у Московському лісотехнічному інституті в 1991 році. В ній розглянуто роль основних антропогенних чинників, що впливають на міські біогеоценози на основі градієнтно-середовищних підходів, розроблено класифікації рівнів їх окультуреності (гемеробії) та еколого-фітоценологічного зонування міських територій. Обґрунтовано зміст комплексної зеленої зони міста, як єдиної системи міських і заміських територій, вивчено і систематизовано дендрологічний склад зелених насаджень міст західного регіону України та запропоновано асортимент рослин для підвищення естетичної цінності і привабливості міських зелених насаджень.

Розвиваючи вчення Г. М. Морозова та Ю. П. Бялловича, професором В. П. Кучерявим обґрунтовано поняття про фітомеліоративну ефективність рослинного покриву, як засобу оздоровлення міського і техногенного середовища, формування нових високопродуктивних та естетично привабливих фітоценозів.

¹ *Кучерявий Володимир Панасович – професор кафедри ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекології Національного лісотехнічного університету України. Народився 01.04.1939 р. в с. Дениси Переяслав-Хмельницького району Київської області. У 1960 р. закінчив Львівський лісотехнічний інститут (тепер – НЛТУ України, Львів) за спеціальністю «Лісове господарство». Активну наукову діяльність розпочав наприкінці 60-х років, коли зайнявся дослідженням зелених зон міст. У 1973 р. захистив кандидатську дисертацію, присвячену деревно-чагарниковій рослинності м. Львова. Впродовж 1982-1993 рр. – ректор Львівського лісотехнічного інституту, 1984-1989 рр. – завідувач кафедри лісівництва і озеленення, 1989-2004 рр. – завідувач кафедри екології та ландшафтної архітектури, 2004-2015 рр. – завідувач кафедри ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекології НЛТУ України. Доктор сільськогосподарських наук за спеціальністю 06.03.01 – лісові культури, селекція, насінництво та озеленення міст.*

В останні десятиліття вчений займається дослідженням сучасного стану об'єктів ландшафтної архітектури та садово-паркового будівництва (парки, сквери, малі сади, насадження обмеженого користування), а також розробленням заходів з оптимізації їх фітоценотичної структури та реконструкції насаджень. Творчим колективом кафедри ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекології під безпосереднім керівництвом професора В. П. Кучерявого здійснено інвентаризаційні роботи та розроблено проектно-кошторисну документацію на реконструкцію багатьох парків м. Львова (Стрийський, ім. І. Франка, «Залізна Вода», Личаківський, «Високий Замок», «Боднарівка», Левандівський, «Цитадель», «Піскові озера», «Студентський» тощо), Львівської області (парки в містах Городок, Пустомити, Ходорів, Трускавець, Великий Любін) та в містах інших областей західного регіону України (Закарпатська, Івано-Франківська та Хмельницька). Впродовж 2005-2006 рр. на території Хмельницького національного університету під керівництвом професора В. П. Кучерявого запроектовано та закладено Ботанічний сад, який має статус заповідного об'єкта місцевого значення.

Професором В. П. Кучерявим започаткована наукова школа з проблем урбоекології та фітомеліорації, представники якої захистили чотири докторські та понад 20 кандидатських дисертацій.

Вчений є автором і співавтором понад 300 наукових публікацій, серед яких понад 20 монографій, підручників та навчальних посібників. Особливо необхідно відзначити роботу вченого саме над підручниками і навчальними посібниками, за якими навчаються студенти спеціальностей «Садово-паркове господарство», «Архітектура», «Охорона праці», «Лісове господарство». Зокрема, впродовж 1999-2019 рр. були видані: «Урбоекологія», «Фітомеліорація», «Озеленення населених місць», «Екологія», «Ландшафтна архітектура», «Історія ландшафтної архітектури» та ін.

Вагомим є вклад професора В. П. Кучерявого у встановленні екологічної освіти в Україні. Очолювана ним впродовж 1985-1993 рр. Науково-методична рада Міністерства освіти України багато зробила для відкриття у вищих навчальних закладах держави екологічних спеціальностей. На кафедрі екології та ландшафтної екології, яку він очолював, вперше в Україні була відкрита спеціальність «Прикладна екологія». Для забезпечення якісної підготовки екологів учений вперше в Україні видає підручник «Екологія», який пройшов два видання – в 2000 та 2001 рр., а в 2010 – підручник «Загальна екологія». В 2005 р. під його керівництвом авторські колективи підготували три галузеві стандарти (бакалавра, спеціаліста та магістра) напряму підготовки «Екологія та охорона навколишнього середовища».

Професор В. П. Кучерявий постійно популяризує вагоме значення міських і приміських зелених насаджень м. Львова, відобразивши ці аспекти в книгах «На зелених орбітах Львова», «Кличуть

околиці Львова» та «Сади і парки Львова», «Стрийський парк».

Професор В. П. Кучерявий є членом спеціалізованих вчених рад із захисту докторських дисертацій: в Національному лісотехнічному університеті за спеціальністю 06.03.01 – лісові культури та фітомеліорація, 06.01.02 – лісовпорядкування та лісова таксація та 06.03.03 – лісознавство та лісівництво. Був також членом спеціалізованих вчених рад в Національному університеті біоресурсів і природокористування (м. Київ) та у Львівському державному аграрному університеті.

Працюючи на посаді завідувача кафедри ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекології, професор В. П. Кучерявий неодноразово організовував та проводив міжнародні науково-практичні конференції, тематика яких стосувалася різноманітних питань ландшафтної архітектури і садово-паркового господарства, урбоекології та фітомеліорації, заповідної справи та екологічної безпеки. Серед них, «Міські сади і парки: минуле, сучасне і майбутнє» (2001), «Проблеми урбоекології та фітомеліорації» (2003), «Заповідна справа в Галичині, на Поділлі і Волині» (2004), «Ландшафтна архітектура в контексті сталого розвитку» (2008), «Урбанізаційні процеси в гірських ландшафтах і шляхи їхнього регулювання» (2011), «Ландшафтна архітектура і сучасність» (2013). До останніх здобутків можна віднести організацію і проведення Міжнародної науково-технічної конференції «Сучасний стан і перспективи розвитку ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства, урбоекології та фітомеліорації» (2019).

За наукову і творчу діяльність, а також плідну працю з обдарованою студентською молоддю професора В. П. Кучерявого нагороджено Знаком Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України».

**Урбоекологія, озеленення
і фітомеліорація – основні фактори
устойчивого розвитку населених місць
(К 80-літтю академіка ЛАН України, професора
Владимира Кучерявого)**

Г. Т. Криницький, С. І. Миклуш, Р. Б. Дудын,
Я. В. Генюк, Ю. М. Дебринюк

Владимир Афанасьевич Кучерявий – доктор сільськогосподарських наук, професор, спеціаліст в області екології, ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства, урбоекології, фітомеліорації і озеленення населених територій, член Міжнародної федерації ландшафтних архітекторів (IFLA). Наукові дослідження присвячені особливостям розвитку рослинності

ти в условиях урбогенной и техногенной среды, фитомелиорации и рекультивации нарушенных территорий, формирования экологической безопасности и устойчивого развития общества в урбанизированных экосистемах.

В научных разработках профессора В. А. Кучерявого рассмотрены основные антропогенные факторы, влияющие на городские биogeоценозы, разработаны классификации уровней их окультуренности и развито понятие комплексной зеленой зоны города. Профессором изучен и систематизирован дендрологический состав зеленых насаждений городов западного региона Украины и предложен ассортимент растений для его расширения, обобщены понятия урбоэкологии и фитомелиорации, как средств оздоровления городской среды путем формирования новых фитоценозов, исследовано современное состояние объектов ландшафтной архитектуры и разработаны мероприятия по их оптимизации и реконструкции.

urban ecology and phytomelioration, a member of the International Federation of Landscape Architecture (IFLA). His scientific studies are focused on the peculiarities of the development of plants in the conditions of the urbogenic and technogenic environment, phytomelioration of the disturbed territories, in particular the problems of restoration of hedges, quarries, and dumps. The main anthropogenic factors influencing urban biogeocoenoses are considered, classifications of levels of their cultivation have been developed and the concept of a complex green zone of the city has been developed. The dendrologic composition of green plantations of large cities of Western Ukraine has been studied and systematized, and the assortment for its expansion has been proposed. The concept of phytomelioration as a means of improving the urban environment with the help of plants is generalized and expanded. The present state of objects of landscape architecture is investigated and measures for their optimization and reconstruction are developed.

Urban ecology, planning and phytomelioration – key factors for sustainable development of settlements

(On the occasion of the 80th anniversary of the Member of the Forestry Academy of Sciences, Professor Volodymyr Kucheryaviy)

H. Krynytskyi, S. Myklush, R. Dudyn, Ya. Genyk, Iu. Debryniuk

Volodymyr Panasovich Kucheryaviy is a Doctor of Agricultural Sciences, Professor, an expert in the field of ecology, landscape architecture, horticulture,